

Лекція. ФЕТІШІЗАЦІЯ КУЛЬТУРИ.

Мультикультуралізм перетворений в ширму, за якою ховаються інші соціальні та політичні аспекти - імміграція, національна ідентичність, розчарування в політиці, занепад робітничого класу.

Більш того, різні країни обирали різні підходи. Великобританія намагалася забезпечити різноманітні етнічні громади рівними правами в політичній системі країни. Німеччина замість надання громадянства пропонувала іммігрантам вести ізольований спосіб життя. Франція відмовилася від мультикультуралізму на користь політики асиміляції.

Конкретні результати по країнам також виявилися різними: в Британії вирували громадські хвилювання, в Німеччині турецькі спільноти все далі відходять чи в сторону від життя громадянського суспільства, а у Франції в стосунках влади і громад вихідців з Північної Африки назріло високий рівень напруженості. Проте комплексні наслідки всюди були ідентичними: розколоте суспільство, вороже налаштовані меншини і незадоволені громадяни.

Мультикультуралізм як інструмент політики використовувався не тільки як спосіб реагування на етнічне різноманіття, а й як метод його стримування. А такий підхід таїть в собі якийсь парадокс.

Мультикультуралізм розглядає наявність різноманіття в суспільстві як догму, але при цьому побічно має на увазі, що воно повинно обмежуватися рамками проживання громад представників меншин. Автори політики мультикультуралізму прагнули офіційно закріпити існуюче різноманіття, відносячи людей до певних етнічних і культурних спільнот. Наприклад, їх заганяли в рамки якоїсь єдиної і однорідної мусульманської громади, і відповідно до такого розподілом визначали права і потреби всіх цих людей. Іншими словами, подібна політика допомагає формувати ті лінії розколу, які, за задумом, повинна була згладжувати.

Міф про різноманіття

Термін «мультикультурний» відноситься як до суспільства, для якого характерно різноманіття, як правило, внаслідок припливу мігрантів, так і до політики, необхідної для управління таким суспільством. Т. е. Мова йде одночасно про описової характеристиці суспільства і про рецепт управління ім. Прагнення звести все це воедино - виявлену проблему і запропоноване рішення - вносить остаточну сум'яття в дебати. Щоб розплутати цей вузол, необхідно ретельно оцінити як саму проблему, так і спосіб її вирішення.

І апологети мультикультуралізму, і його критики в цілому погоджуються з доводом про те, що масова імміграція трансформувала європейські суспільства шляхом підвищення рівня їх етнічного різноманіття. У певному сенсі це істина, яка не потребує додаткового підтвердження. Сучасна Німеччина стала в середовищі мігрантів другою за популярністю країною в світі після США. У 2013 р 10 млн. Чоловік, або понад 12% її населення, були вихідцями з інших країн. В Австрії цей показник досягав 16%, в Швеції - 15%, у Франції і в Британії - приблизно 12%.

Однак твердження, що ці держави сьогодні більш різноманітні, ніж в минулі часи, було б занадто прямолінійним. Європейські товариства XIX в. можуть виглядати однорідними з сучасної точки зору, але самі себе вони такими не відчували.

Розглянемо приклад Франції. В роки французької революції, наприклад, тільки половина її населення говорили по-французьки, а правильно користувалися мовою лише близько 12% жителів. За даними історика Юджина Вебера, модернізація та уніфікація Франції в післяреволюційний період зажадали зтяжнього і травмуючого процесу культурної, освітньої, політичної та економічної самоколонізації.

Цей процес сформував сучасне французьке держава і послужив поштовхом до зародження уявлення про французький (і європейському) перевагу над несвропейськими культурами. Проте він же зміцнив відчуття того, наскільки різноманітним в соціальному і культурному плані залишалася населення країни.

одобная історична амнезія затьмарює всі дискусії з приводу імміграції. Багато критики мультикультуралізму натякають на те, що сучасна імміграція в Європу відрізняється від подібних міграцій минулого. Журналіст Крістофер Колдуелл в книзі «Роздуми про революцію в Європі» пише, що до Другої світової війни іммігранти в європейських країнах, як правило, прибували з держав континенту, а тому процес їх асиміляції проходив легше. На думку Колдуелл, довоєнна міграція між європейськими країнами відрізняється від повоєнної з неєвропейських регіонів, оскільки «мігранти з сусідніх країн не викликають найбільш тривожних питань, наприклад: «А як вони впишуться в суспільство?», «Чи дійсно вони готові до асиміляції?» і перш за все «Кому і чому вони вірні насправді?».

Але і до війни Європа вітала іммігрантів саме такими питаннями. Дослідник Макс Сильверман називає думка про те, що до Другої світової війни Франція з легкістю асимілювала мігрантів-європейців, «ретроспективною ілюзією». Це можна сказати і щодо Великобританії. У 1903 р британці, які свідчили на засіданнях Королівської комісії з питань імміграції, з острахом говорили про те, що приїжджі віддадуть перевагу жити в Сполученому королівстві «відповідно зі своїми традиціями, звичаями і укладом».

За словами журналіста Дж. Сільвера, тоді висловлювалися побоювання щодо того, що «на благодатний англійську ґрунт» будуть перенесені «явно не здоровий і порочні продукти Європи».

Перший в історії країни імміграційний закон - Акт про іноземців 1905 г. - був розроблений головним чином заради обмеження припливу в країну європейських євреїв. Без цього закону, стверджував прем'єр-міністр Артур Бальфур, британська «нація вже ніколи не буде колишньою і не стане тією нацією, яку ми мріємо передати нашим спадкоємцям через багато років». Немає сумнівів в тому, що ці слова повністю перегукуються з сьогоденними побоюваннями.

Раса в числі пріоритетів

Питання, чи стало тепер в сучасній Європі більше різноманіття, ніж в XIX в., залишається відкритим для обговорення, але європейці, поза всяким сумнівом, вважають саме так. Почасти це пояснюється змінами в сприйнятті людьми соціальних відмінностей.

Півтора століття тому поняття «клас» мало набагато більше значення для розуміння суті існуючих в суспільстві взаємодій. Це складно зрозуміти сьогодні, але в ті часи багато хто оцінював міжрасові відмінності зовсім не по різниці в кольорі шкіри, а по відмінностям в соціальному статусі і класової приналежності. Більшість мислителів XIX ст. турбувалися не тільки через чужинців, які прибувають з-за кордону, скільки через тих, хто проживав в самій країні.

За останні десятиліття в Європі значимість класу як політичної категорії і маркера соціальної ідентичності істотно знизилася. У той же час культура все частіше вважається тією призмою, за допомогою якої люди оцінюють соціальні відмінності.

В результаті європейці почали по-новому оцінювати себе і своє місце в суспільстві. Все частіше вони визначають соціальну солідарність не політичними термінами, а оперують поняттями національності, культури або віри. Визначення типу суспільства, яке вони хотіли б створити, сьогодні турбує їх менше, ніж визначення типу спільноти, до якої вони належать.

Природно, ці два питання надзвичайно тісно взаємопов'язані, і в ході визначення будь-якої соціальної приналежності слід враховувати обидва чинники. Але в міру звуження ідеологічного спектру і руйнування механізмів, що забезпечують проведення змін, заснована на ідеології політика здає позиції політиці ідентичності. Саме на цьому тлі у європейців почало формуватися уявлення про появу в своїх країнах надзвичайно (і навіть неприпустимо) широкого етнічного різноманіття. І вони почали шукати способи реакції на те, що відбувається

Крім цього, під впливом процесів глобалізації постійно виникають нові форми культурного різноманіття. В Зокрема, британський дослідник Бікхем Парекх виділяє три форми

культурного різноманіття, які можна знайти практично в будь-якому сучасному суспільстві: subcultural diversity , perspectival diversity , communal diversity .

Парекх закликає не ставитися до мультикультуралізму як до політичної доктрини з певними програмою дій і установками. За його думку, мультикультуралізм є певний погляд на життя сучасних суспільств і індивідів, повноцінний розвиток яких можливо тільки в умовах культурного плюралізму.

Лекція. ПОЛІТКОРЕКТНІСТЬ.

1. Критична соціологія. Франкфуртці . Маркузе. Кілька слів про доведення до абсурду.

Критична соціологія: парадигмальні напрямки, що реалізує марксістське завдання соціального знання «**змінити суспільство**». Персоналії (на слайд) Найважливіший момент неомарксистської версії критичної соціології, тобто франкфуртської школи (персоналії - на слайд), полягає в тому, що **змін чинять опір** ті, хто ототожнює суспільство з собою - тобто, благополучні, правлячі групи / істеблішмент / еліти, а кажучи науковою мовою - панівний клас. Відповідно, першочерговим актуальністю володіють не просто проблеми, не просто протиріччя, а **проблеми, заперечуються «пристойним» суспільством, протиріччя, замасковані** стереотипами, традиціями, іншими нормами.

2. Фігуративний соціологія. Норберт Еліас .

Авторська версія історичної соціології - міждисциплінарного парадигмального напрямку (персоналії на слайд), зосередженого на вивченні суспільного розвитку, «суспільства як процесу», як в макро- (перш за все), так і в мікроперспективі (рідше) за допомогою історичних і соціологічних методів. Історична соціологія веде відлік соціології від філософії, а від історії в цілому і її особливого різновиду - політекономії.

Фігуративний або процесуальна соціологія Еліаса в загальному і цілому побудована на процесуалізації суспільства в цілому і його окремих структур, елементів, явищ і відносин - зокрема. **Фігурації**, не випадково запозичену з музики (музика не має статичного вимірювання), можна трактувати як надання форми або формування образу за допомогою ускладнення музичної фактури мелодійними, ритмічними або гармонійними елементами. У першій частині книги «Суспільство індивідів» Еліас висловлює невдоволення просторовими (площинними або тривимірними, статичними) образами, за допомогою яких соціологія намагається представити взаємозалежності людей. Еліас вважає, що образ мережі як переплетення людських взаємозв'язків *«послужить своїй меті дещо краще, якщо це переплетення представляти в постійному русі, як безперервне зав'язування і відмирання відносин»*.

З одного боку, фігурації мають властивість структури, для якої характерно наслідування певного порядку; з іншого це процесуальні зміни, провокуються індивідами, які впливають на структуру, яка, в свою чергу, структурує поведінку індивідів. Таким чином, зміни здійснюються всередині фігурації, змінюючи існуючий порядок, а фігурація не дорівнює структурі як статичному побудови, а тільки здатна надавати структуруюче вплив.

Фігурація задає дещо інший по просторові образ - акустичний, що дозволяє схопити процес безперервного зав'язування і відмирання відносин. Як в музичному творі фігури повторюються за допомогою різних технічних прийомів зберігають порядок і загальний порядок, так і фігурація дозволяє зберігатися протягом тривалого часу формам спільного життя людей, хоча люди, які є складовими окремих фігурацій, можуть змінюватися.

Еліас стверджує, що фігурації - це не ідеальні типи, які дослідник завдає як уявної сітки на спостережуваний матеріал, вони так само реальні, як і окремі люди, які є їх

складовими. Далі він зазначає, що фігурації неможливо уявити без індивідів, які є їх основною складовою.

Саме Еліас закріпив ініційовану Дьєрдем Лукачем тенденцію зміщення соціологічного уваги на культуру; це відрізняє його від Маркса з його акцентом на економіці і від Поланьї з його акцентом на політиці. Однак, так само, як Маркс і Поланьї не були ні редуccionістів, так і Еліас аж ніяк не говорив ні про примат культури, ні про її безмежності, а просто пропонував досліджувати не тільки як похідну, але і як породжує систему взаємодій, тобто не позбавляти культурні форми і процеси культурної специфіки, а розглядати їх **і як культурні одиниці в тому числі**.

3. Дискурс-аналіз

Дискурс-аналіз - це одночасно і теоретико-методологічний підхід, і конкретний метод аналізу. Спирається на постулати теорії дискурсу. Теорій багато, постулати різні, відповідно, і версій дискурс-аналізу безліч. А оскільки свого часу (та й донині) слівце «дискурс» і все, що з ним пов'язано, користувалося нечуваною популярністю як у Європі, так і на пострадянському просторі, то цілком закономірно в цій сфері було зроблено величезну кількість абсолютно огидних речей. Як будь-яка модна галузь наукової діяльності, теорія дискурсу засмічені до такої міри, що від багатьох «досягнень» не тільки волосся дибки стає, а й загострюється блювотний рефлекс. Постараємося цього уникнути, зосередившись на критичній традиції дискурс-аналізу, але нічого не обіцяємо.

Коротке визначення дискурсу - це мова-в-застосуванні, language-in-use. Чоловеколюбивое визначення дискурсу звучить так: дискурс - це **єдність мови і соціального контексту його використання**. У контекст входить не тільки соціально-історична ситуація, а й характеристики дискурсивного співтовариства (власника / оператора дискурсу), а також характеристики передбачуваної / фактичної аудиторії (включаючи, насамперед, стійкі схеми сприйняття, іменовані хабітус, що б це не означало).

Дискурс-аналіз нам потрібен, як не дивно, з дуже простої причини. Це - наша фомка, наш ломик, наша відмичка, наша лазерна дріль. Інструмент, що дозволяє **досліджувати те, що приховано**. Зламати захисно-маскувальний шар соціального порядку, щоб дістатися до соціальної дійсності. І дискурс, в силу своєї мовної основи, - це найбільш **проникний контактна поверхня** між декларованим порядком - і реальними структурами і відносинами. Тому дискурс-аналіз добре підходить для реалізації надзавдання критичної соціології: розкриття латентних, що заперечуються проблем і протиріч, гегемоністських угод, що маскують **панування**.

4. Політкоректність - визначення / розуміння / німнофка історії.

Власне, нашу увагу до політкоректності очевидно впливає з вищесказаного. Цей кейс нам цікавий з двох причин. Почнемо з другої: політкоректність, активно просувається як ефективний засіб вирішення проблеми, побудована за принципом ретушування, мовної маскуванню, мовного реконструювання і реструктурування реальності. Про це ми зараз скажемо докладніше, але упомянем і першу причину: **політкоректність** - плоть від плоти **неомарксизма** в версії Франкфуртської школи, особливо її американського (військового) періоду. І хоча в найбільшій мірою на її розвиток вплинув Юрген Хабермас, зрадник і опортуніст, нехай буде буква «X» найкращим позначенням його сутності, не можна не розглядати в ній «привіти» від Теодора Адорно і, особливо, від Герберта Маркузе.

Політична коректність - це дискурсивний культурно поведенчес кий феномен, який містить ідеологічну та нормативну установку на подолання соціальних конфліктів і протиріч, реалізується через мову.

Важливо відзначити, що це не просто мовної феномен, а саме дискурсивний, оскільки, виходячи з визначення дискурсу, він характеризується соціальної контекстуально і ціннісно-ідеологічної напруженості.

Політична коректність виникає в США як мовної феномен, і виникає вона в першу чергу в контексті гендерних питань. Спочатку тлумачення обороту «політична коректність»

уявлялося цілком конкретним і зрозумілим, воно не виходило за межі лексичних норм. Політично коректними назвали свої вимоги деякі меншини, які прагнуть покласти край мовної дискримінації. І тут ми можемо говорити про початок стихійного (органічного) формування політичної коректності відповідно до соціальним запитом в душі часу: користуючись термінологією Еліаса політична коректність постає перед нами, як маніфестація «процесу цивілізації», є прогресивною і неминучою. І в конкретний історичний період, а саме в 70-і роки ХХ століття, політкоректність перестає бути виключно мовним засобом, вона приймає форму дискурсу. І це дискурс, який обслуговує політичну сферу. Політична коректність починає використовуватися в численних міжпартійних і громадських дискусіях, запозичувати різними соціальними групами, і поступово виходити за межі Сполучених Штатів Америки, поширюючись в інших країнах. На поточний момент ми можемо описати процес становлення і розвитку політичної коректності в такий спосіб:

Як політкоректність пов'язана з франкфуртці? Все досить прозоро. У критичній соціології Франкфуртської школи важливе місце займає ідея нав'язування єдиного громадського порядку. Цей порядок нав'язується вищими (пануючими) шарами (наприклад, політичними групами або корпоративним бізнесом) для того, щоб всі інші соціальні шари не намагалися вийти з-під контролю, не могли звільнитися від ефективної влади. При цьому важливо ось що: нав'язування здійснюється без прямого тиску. Примусу, як такого, ви можете і не знайти. Нав'язують необхідний порядок в рамках звичних нам процесів - соціалізації, культурного обміну і так далі. Вся «фішка» - в тому, що цей порядок з дитинства виступає для людини як **єдино можливий**. Як унікальний. Як **безальтернативний** і в чомусь навіть абсолютний. Досягається ця мета різними засобами, серед яких присутній і створення / підтримка соціальної ілюзії - картинка суспільного життя, яку людині видають за реальність; картинка, звичайно, досить плоскою, а то і зовсім «одновимірної». Це потрібно для того, щоб людина або група і в думках не тримав сумнівів щодо «правильності» існуючого соціального порядку, щоб він не сумнівався в ньому і ні в якому разі не критикував. **Одновимірний порядок** - це порядок безальтернативний рівно тому, що він - «природний». І з точки зору франкфуртцев, основна цінність цього порядку для тих, хто відповідно до нього знаходиться нагорі, полягає в тому, що цей **порядок маскує існуючу нерівність**, маркуючи його як «природне» (або «функціональний»), і тим самим блокує будь-які спроби його подолання.

Інструменти створення і підтримки одновимірної ілюзії, уявлення про безальтернативність соціального порядку можуть бути культурними або ідеологічними, але найчастіше це - дискурсивні інструменти. Саме мова дозволяє створити ту призму, крізь яку людина або ціла група буде бачити все суспільство. Ця призма одночасно і обмежує зір, і специфічним чином, в інтересах «дискурсивного співтовариства», переломлює кінцевий образ реальності. Ну, ви, як соціологи і журналісти, звичайно ж, прекрасно розумієте, як працює призма. Деякі можуть плутати її з клізмою - не біда, ефект від тієї призми, про яку говоримо ми, цілком можна порівняти з ефектом справжнісінькою клізми. Як то кажуть, від призми і клізми не зарікайся, даєш призматическі- клізматическое світле майбутнє, і так далі, і тому подібне.

Так ось: **політкоректність** - це багато в чому **результат реалізації критичної програми Франкфуртської школи**: програми по злому нав'язуваного порядку. Адже мова дозволяє нав'язати і підтримувати порядок, він містить в собі і закріплює в свідомості виправдання і легітимацію панування і нерівностей, характерних для цього порядку. У ньому, в мові, зафіксовані назви і імена - номінації, - вказують саме на те якість людини, групи, відносин або предмета, яке важливо для **порядку**. У ньому, в мові, синтаксисом закріплені саме ті позиції і статуси, які підтримують **порядок**. І додають йому **природність**: що може бути природніше мови, яким ви користуєтеся з дитинства, за допомогою якого ви оформляєте свої думки, і без якого ви взагалі не дізналися б, що ці думки у вас є? Візьміть хоча б саме слово «порядок»: скільки з нас здатні відразу, почувши його, задати питання - «про який порядок йде мова»? Адже без цього уточнення саме по собі слово ні про що нам не говорить; і якби не

історичний досвід нацистської Німеччини, у нас, може бути, і зовсім не було б ніяких асоціацій з порядком, крім виключно позитивних (бо ж якщо не порядок, то - **біс** порядок, космос, так би мовити, і хаос).

А якщо так, то **трансформація і деконструкція** мови і дискурсу, легітимізує існуючий порядок, повинні нанести достатній шкоди самому порядку. Нагадаємо: шкоди йому нанести необхідно не просто з любові до очищає анархії, а щоб зламати систему нерівності і гноблення, які в основі цього порядку лежать. І неомарксизм франкфуртської версії має на увазі, що ця задача під силу не тільки революційним масам, а й вченим, соціально-мислячим інтелектуалам. (*Увага, слайд для гордості і пауза для оплесків*).

Ось так, власне, і народилася політкоректність: зовсім не як інституціоналізація мовної ввічливості, а інструмент цілеспрямованої перебудови існуючого несправедливого, дисонансний і дисбалансний порядку. Ну, якщо чесніше, то, звичайно, не перебудови, а руйнування, тому що всі засоби і інструменти конструктивного перетворення знаходяться в руках все того ж «дискурсивного співтовариства».

Втім, питання довідковий. А питання актуальне - будь-що вона виродилася.

5. Кіновиробництво в дзеркалі критичної соціології

Нашу увагу до кінематографа має ту ж природу, що і увагу до політкоректності. Втім, немає. Чи не до кінематографа, а до кіновиробництва. Це все-таки різні речі. Тому що кінематограф - він дуже різний, кому-то і «Зелений слоник» кінематограф, а кому-то так і зовсім якісь «Наш и котики». А ось кіновиробництво - це вже справа зовсім інше. Воно безпосередньо призводить нас до масової культури. А з точки зору Герберта Маркузе, саме масова культура стає основним інструментом закріплення капіталістичного ладу. Поширюючи конвеєрним способом шаблони, стереотипи і стандарти, масова культура інтегрує і перетравлює будь-які культурні форми обходу порядку або відходу від нього. **Масова культура**, згідно Маркузе, це - **форма недефективного контролю**, інструмент гегемоністського панування, панування, від якого підкоряється отримує простеньке задоволення. Контроль забезпечується за рахунок того, що аудиторія втягується в процес споживання як **основний** у її житті. Так суспільство і перетворюється в одномірний: все його сфери, як і всі потяги рядового його представника, зводяться до **споживання**. Людина втрачає тягу і здатність до критичного мислення, зводить самого себе до функції елемента системи, - і зовсім не важливо, що сам він може повторювати при цьому як заведений, що є «яскравою індивідуальністю, як і всі інші люди». Як правило, повторює він це, сидячи в залі для глядачів на чергових «Месники» або «Зоряних війнах».

Кіноіндустрія в масовій культурі займає виразно найбільш значуще місце, навіть у порівнянні з музичною індустрією або інформаційною. Це пояснюється унікальними можливостями кіно створювати необхідні для контролю ілюзії, що не обманюючи при цьому аудиторію. Справді: ми адже все знаємо, що дивимось фільм, і всього лише фільм. Але якщо нікому - майже нікому - не спадає на думку ходити по вулицях в костюмі Людини-мурашки, Людини-павука або Людини-стоноги, це абсолютно не означає, що аудиторія не приймає за чисту монету *логіку висловлювань і вчинків, а також ціннісно-нормативні стандарти персонажів* абсолютно будь-яких фільмів. Навіть якщо це, вибачте, «Чорна пантера» або «Ла-Ла -Ленд».

Тому кіноіндустрія - це, вибачте, «природний» предмет інтересу для критичної соціології; і хоча ми чимало могли б сказати і про музику (не випадково адже Теодора Адорно, за легендою, називають творцем всієї популярної музики і «справжнім» автором всіх альбомів групи «Бітлз»), але починати потрібно все-таки з кіно. Як-не-як, найважливіше з мистецтв (*на слайді - цитата Леніна*); та й в музиці немає франшиз - правда, є реп, Кіркоров і група Казка ... і я навіть не знаю, що гірше.

Однією з найбільш впливових сучасних кінематографічних організацій є Академія кінематографічних мистецтв і наук, яка створювалася як елітний гурток кінематографів, який об'єднував впливових представників кіноіндустрії, про нагороди під час створення Академії і мови не йшло. Вступний внесок в Академію дорівнював ста долларам - на ті часи сума зовсім

не маленька. Новонароджена організація за короткий час обзавелася певною впливовістю і фінансовими ресурсами і почала загравати з владою. Вже на момент створення Кіноакадемію складно було назвати неупередженою і об'єктивною, чого варто випадок, коли в 40-х роках один з Президентів академії вибив статуетку для своєї дружини.

Але мова не про це, а про те, що найчастіше ми не замислюємося, що до інопромишленность - одна з провідних виробничих галузей в США, важлива стаття американського експорту, покликана хоча б частково покрити перекося, дефіцити в негативному торговому балансі США. Сьогодні Голлівуд сприяє глобалізації світової спільноти, світової культури. В ході її розвиваються традиційні систем. І успіхи Голлівуду - не приватна справа власників кінокомпаній, значний внесок в розвиток кінематографа вносить і Кіноакадемія, яка виступає, мабуть, головним авторитетним суддею і експертом в сфері кіно, але стурбована вона досягненням сьогоднішніх нагальних прагматичних цілей. І тут ми можемо з упевненістю зазначити, що тут має місце політика в більшій мірі, ніж мистецтво. Але при всіх очевидних мінусах Кіноакадемії, вона є найбільш впливовою організацією, яка щорічно збирає телеекранів весь світ (думаю, не потрібно нагадувати, що трансляція коштує нечуваних грошей, як і хвилина рекламного часу під час нагородження). Її діяльність закріплює певний соціальний порядок, шляхом схвалення або критики норм і цінностей, які транслюються посередством кіно, вона виступає як свого роду цензор, фільтр, пропускаючи «правильні» установки і відсіваючи «потенційно шкідливі». Ви можете заперечити, що сьогодні існує різноманітний кінематографічний продукт, доступний кожному. І матимете рацію. Але навряд чи він може змагатися в популярності з тими фільмами, які були заявлені навіть просто номінантами на премію «Оскар».

6. Еволюція політкоректного Оскара.

«Оскар» - номінальною образ вищого визнання в будь-якій сфері (свої «Оскарі» є в рекламі, музиці, фотографії та інших індустріях). Оригінальна ж оскарівська статуетка сьогодні сяє так яскраво, що просто не може залишатися всього лише призом за хороший фільм.

«Оскар» як інститут, що складається з великої адміністрації, кількох сотень членів журі - незалежних кіноакадеміків, а також голлівудського істеблішменту, по суті, визначає новинну порядку в США. «Чорна Пантера», «Чорний клановець», «Зелена книга», «Влада», «Рома», «Богемська рапсодія», «Фаворитка», «Зірка народилася» - жоден аналітичний огляд не підсумовується сьогоднішні настрої американців повніше, ніж ця пара рядків. Список номінантів головної кінопремії світу - якщо не найточніший, то вже напевно найпомітніший текст, що відображає дух часу. Не так важливо, яка картина в результаті перемогла. Головне, хто потрапив в цей список і чому. Щоб переконатися в цьому, досить придивитися до контексту.

Ось, наприклад, фільм «Рома» (чорно-білий мексиканський фільм 2018 року). Дональд Трамп вводить режим надзвичайного стану, намагаючись отримати бюджетні гроші на будівництво стіни на кордоні з Мексикою. Він називає нелегальну імміграцію мексиканців найбільшою катастрофою для сучасної Америки. Стіна - головну передвиборчу обіцянку Трампа, яке забезпечило його підтримкою простих роботяг, впевнених, що нелегали забирають їх робочі місця.

У той же час стрічка іммігранта Альфонсо Куарона про простий мексиканської сім'ї - перша в історії «Оскара» картина іноземною мовою, що претендує на приз в категорії «Кращий фільм» (в результаті не отримує його, але забирає два інших важливих «Оскара»: за кращу режисуру і операторську роботу). Збіг? Ну ви зрозуміли...

Думаю, ні для кого не буде секретом, що «Оскар» і Кіноакадемія регулярно піддаються критиці за нетолерантність. Склад голосуючих постійно критикується різними активістами, які закликають до перегляду складів комісій, спираючись на те, що повинні бути дотримані гендерні та расові критерії.

Академія об'єднує понад 8000 професіоналів кіноіндустрії. Загальна кількість членів Академії, які мають право голосу, на даний момент - 8298 осіб:

- середній вік членів Академії - 63 роки,

- 73 % членів Академії - чоловіки,

Президент Кіноакадемії зазначила, що, починаючи з 2016 року, взято курс на розширення гендерного і расового складу журі

Але, не дивлячись на те, що адміністрація премії йде на поступки і намагається адаптуватися до вимог меншин. Скандали навколо кінопремії продовжують виникати щорічно. Найбільш значним був конфлікт в 2016 році. Тоді «Оскар» запам'ятався найбільш жорсткими звинуваченнями в расизмі. Актриса Джада Пінкетт Сміт (дружина Уїлла Сміта) обурилася відсутністю другий рік поспіль афроамериканців в ключових номінаціях. Хвиля обурення вилася в і нині популярний хештег #OscarsSoWhite. В результаті «расистського скандалу» кіноакадемії довелося довго просити вибачення і в терміновому порядку змінювати свій склад. Президент Американської кіноакадемії заявила, Академія робить кроки, щоб змінити склад її членів таким про разом, щоб ніхто не відчував ніякої дискримінації. У 2016 році мандат включав всі аспекти: стать, раса, етнічна приналежність і сексуальна орієнтація.

2020 рік не став винятком і уникнути конфлікту так само не вдалося. Американська кіноакадемія 13 січня оголосила номінантів на «Оскар». Практично відразу після цього феміністки звинуватили премію в сексизмі за те, що серед режисерів немає жінок, а також в расизмі, так як серед номінантів є тільки один темношкірий актор. «Занадто білий» Оскар », - знову писали в ЗМІ і соцмережах.

Прояснити ситуацію вирішив Стівен Кінг, який входить в журі. Він пояснив, що як письменник він може пропонувати номінантів лише в трьох категоріях: «Кращий фільм», «Кращий адаптований сценарій» і «Кращий оригінальний сценарій». «Я ніколи не буду розглядати питання расового і статевого різноманітності, коли справа стосується мистецтва. Тільки якість. Я вважаю, що чинити інакше було б неправильно », - зазначив він. Таку заяву письменника викликало бурхливе обговорення. Багато з них не погодилися, що спричинило за собою шквал критики.

Про ігнорування кіноакадеміками жінок-режисерів заявила і Наталі Портман, причому за допомогою свого вбрання. На її Кейпе були вишиті імена жінок, чії кінороботи були проігноровані.

Чому кейс з «Оскаром» для нас представляє інтерес?

Тут для нас можуть цікаві два моменти: перший - це те, що в постіндустріальну епоху основною «фабрикою» по виробництву смислів поряд з культурою виступає і система медіа, сукупність засобів масової інформації в усьому їх наростаючому різноманітті, яка допомагає людині орієнтуватися в соціальних реаліях сьогоdnішнього дня. Медіа активно включилися в процес формування суспільної свідомості і значимість їх підтверджується прагненням політичної влади поставити їх під контроль. Медіа недарма називають «четвертою владою», оскільки саме вони направляють поведінку людей, радикально впливають на їх лояльність по відношенню до чого б то не було. Суспільна свідомість сучасної епохи - це в першу чергу «медіацентрическое» свідомість. А церемонія голосування і нагородження «Оскар» - це один з найбільш масштабних інфоприводів. Фактично хештег #OscarsSoWhite покликаний не стільки привернути увагу до самої церемонії, скільки позначити домагання темношкірих людей. Герберт Маркузе задається питанням можна чи реально провести межу між засобами масової інформації як інструментами інформації та розваги і як агентами маніпулювання і впливу на свідомість? І це питання є риторичним.

І другий момент полягає в тому, що кінематограф перестає існувати в поле мистецтва, а виходить далеко за його рамки, поступово перетворюючись на інструмент толерантності і політичної коректності, і ефективність його досить висока (згадаємо надпопулярні сьгодні комікси, і то скільки разів вони звинувачувалися в неполіткоректності, але це трохи інша історія ☺). Фактично, сфера кіно залучена в процеси макроідеологічного виробництва (Альтюсер), вона задає соціальному суб'єкту систему норм соціальної поведінки, тим самим визначає ціннісні параметри, критерії оцінки тих чи інших політичних і соціальних явищ, подій, процесів, і сприяє придушенням інакомислення і забезпечення ідейного і ціннісного консенсусу, який потрібен для злагодженого функціонування суспільства. Здавалося б, що конфлікти, що виникають навколо номінантів на премію «Оскар» слабо пов'язані з питаннями соціального примусу. Але сьгодні ми можемо легко виявити, що кіноіндустрія закріплює

цілий ряд нормативних установок на расове, гендерна, вікове і ін. Рівність по середовищу введення нових персонажів або заміни старих, але більш «правильних» з ідеологічної точки зору, це стосується не тільки персонажів, а і підбору каста, і номінантів кінопремій. Але як відзначав Маркузе, зовременного суспільство тоталітарно в тому сенсі, що воно здійснює нетерористическіє координування своїх елементів. І тим ефективніше це координування, ніж менш воно очевидно. І в даному випадку політкоректність в сфері мистецтва (та й не тільки) виникає як підтвердження того, що становлення "одновимірного мислення" все ж ліквідувало, на думку Маркузе, "двовірну культуру". "Культурні цінності" зовсім не були винищені, вони були вбудовані в утвердився порядок.

7. Чому Оскара потрібно зламувати, і чому політкоректність робить це неправильно. Приклади критики з боку ідіотів.

Щоб ви не подумали, що ми маємо намір захищати славні «оскарівські» традиції від нападок розгнуданих меншин, давайте-ка розставимо крапки ще до того, як напишемо букву е. Захищати «Оскар» в цілому, а тим більше церемонію нагородження може прийти в голову або дуже-дуже маленьким дівчаткам (так, вибачте, сувора гендерно-нечутлива реальність), або шанувальникам будь-яких ярмарків марнославства, будь то Міс / Містер Університет або, прості-господи, Сотбіс. Ми - не вони. І тому ставимося до Оскару, як Катон Старший до Карфагену (слайд - *Carthago delenda est*, **Карфаген** **закреслює, з'являється Oscar**). Зрештою, «Оскар» - це уособлення «старих, добрих Штатів», дика колекція ідіотських снобістських претензій на зразок «аристократизму» «Мейфлауер», «моралізаторства» рабовласників і «розкоші» «академіків» в леопардовому принте *тут дуже хочеться вставити фото Бакірова в леопардовому плаття, але вставити треба історію з Віднесени вітром*. Лицемірство і пафос: з **одного боку**, в перший рік присудження засновник премії Майерслайд з емблемою МГМ змушує дати «Оскара» (тоді ще не «Оскара») не реальному фільму-переможцю, «Юрбі», а «Сходу сонця» - тому, що в «Юрбі», мовляв, занадто похмура тональність (та ще претензія до твору мистецтва, до речі, регулярно спливала на «Оскарі»); і ці люди наважувалися ще щось говорити про радянську «цензуру»?), але головне, тому що «Натовп» знімала його, Майера, компанія, і Майер боявся звинувачень у протекціонізмі і фаворитизм. Благородно, чи не так? Ні, не так, тому що переміг-то в результаті хоч і хороший, але той, хто програв фільм, за який судді проголосували тільки після «роз'яснювальної» роботи Майера. Лицемірство, лицемірство - і ось вам інша сторона: *Щоб розстелити 150-метрову доріжку, з'єднати між собою її частини, приховати стики і розрівняти, потрібні 21 чоловік і два дні роботи*. - на слайд. Це не просто пафос, це якась раблезианская його різновид - якби, звичайно, Рабле писав не про велетнів-ненажера, а про напонаджених і залізаних нероб на червоних килимових доріжках.

Та й що може бути огидніше конкурсів? Хіба що аукціон або вибори. Як взагалі можна всерйоз захищати або навіть просто обговорювати кіноконкурс, в якому один з головних критеріїв початкового відбору - це касовий успіх? Загалом, жоден сейф і жодна крижана кірка не заслуговують злому в такій мірі, в якій його заслуговує «Оскар». Однак «зламують» чи його поборники політкоректності?

Ми вже побачили, що логіка політкорректоров стосовно «Оскару» зводиться до того, що «всіх скрізь має бути порівну, а пригноблених - більше». Так чи інакше, але і «ОскарСоуВайт», і окремі випадки-ескапади режисерів-акторів-провідних зводяться саме до цього принципу: боротьбі меншин зі статистикою. Ну, або «за статистику». До чого це призводить? *На слайд списком.*

А) Кіноакадемія переходить на квотний принцип формування журі - один з найбільш несправедливих (в силу формальності, беззмістовності критерію) принципів відбору; в 2016 році мандат включав всі аспекти: стать, раса, етнічна приналежність і сексуальна орієнтація.

Б) При визначенні як номінантів, так і переможців змістовний (власне «кіношний») аспект відступає на другий план, а то й зовсім зникає. Так, за присудження «Оскара» фільму «12 років рабства», який переміг в 2014 році, голосувало декілька «кіноакадеміків», які не дивилися

фільм. А проголосували просто за підняту тему. Режисер фільму, в свою чергу, взявся знімати про рабство тому, що «це такий же **природний** крок, як кіно про Другу світову або про голокост». *Слайд*. Ну, а потрапляння в номінанти «Чорної пантери» - це і зовсім якийсь фарс, «пародія на комедію»: яка там номінація, де там взагалі фільм-то, адже на тлі «Чорної пантери» будь-які Черепашки-ніндзя - верх кіномистецтва? Втім, втім, кіноіндустрія і кіномистецтво не одне і те ж, до цього ми ще повернемося.

В) Політкоректність вбудувалася в Оскарбейт. В «Оскарі» досить давно існує так званий «гарантує комплект», Оскарбейт, приманка - тобто елементи відповідності неформалізовані вимогам / очікуванням «академіків», які помітно збільшують ймовірність номінування і перемоги фільму. Оскарбейт дозволяв навіть обійти касовий критерій: всі ці «засноване на реальних подіях» або фільми з інвалідністю відмінно працювали ще до формування політкоректності. Що ж, тепер у цей комплект додалися темношкірі і ЛГБТК+; і в результаті «Форма води» безсумнівно геніального дель Торо отримує в 2018 «Оскара», якого ви не прийняли його ж «Лабіринт Фавна» і «Хребет диявола», дійсно бездоганні. Отримує вона цей «Оскар» всупереч сюжетом, утащенного з «Людини-амфібії» *Слайд* Олександра Беляєва, і завдяки «повного комплекту» оскарівських приманок: расизм, женофоб і тріада ідеальних персонажів - жінка з інвалідністю, темношкіра жінка, гомосексуал. *Слайд* І якщо раніше в Оскарбейтніе фільми абсолютно незаслужено записували в тому числі і ні в чому не винні, дійсно сильні стрічки (згадати хоча б «Моторошно голосно і вкрай близько», «Дівчину в поїзді» або «Милі кістки»), то незабаром, мабуть, такі просто не будуть потрапляти в номінації.

Г) Політкоректність зміцнює «Оскар». Придивіться: «Оскар» ще дуже міцний, а скандали додають йому популярності. Так що там «додають» - відновлюють. Так-то його, може, вже б і не дивився ніхто, крім ботів і кухарок, як Євробачення, наприклад. А так перегляди знижуються, але цілком помірно. А «запеклі критики» і «політкорректори» закликають до наїразлічнішим дурниць, але аж ніяк не до скасування «Оскара» чи перегляду його принципових засад. Навпаки - ось, дивіться: *" Сьогодні ввечері ми виановуємо всі дивовижні таланти зібралися тут в цьому залі , - сказала соул -див і актриса Жанель Моне , що відкрила своїм музичним номером церемонію. - Ми виановуємо всіх жінок, які зняли феноменальні фільми. Я пишаюся тим , що присутній тут , я, темношкіра квін -артистка, уособлення щасливої історії афроамериканців "*. *слайд* Звичайно, цю публіку хлібом не годуй, дай погорду, але чим вона пишається в цьому випадку? Так «Оскаром» ж, «Оскаром», своєю присутністю на ньому, а зовсім не його, «Оскара», руїнами, якими я, наприклад, був би задоволений, якби він не був мені настільки байдуже.

Політкоректність забезпечує навколо «Оскара» необхідну йому ж істеріку. І замість «злому» лише існуючий порядок, змінюючи тільки змістовно незначущі його елементи. Незначні тому, що висунуті претензії самі по собі беззмістовні. Наприклад: коли фільм «Труднощі перекладу» Софії Копполи в 2001 програв «Володаря кілець» Пітера Джексона (третьої частині трилогії, треба визнати, найбільш невдалим з усіх - і тому-то самої «оскарівської»), негайно зазвучало сакраментальне: «це тому, що вона жінка!». Та ні, це тому, що Труднощі перекладу виключно шаблонний, нескінченно нудний і зовсім безглуздий фільм, незважаючи на неперевершеного Білла Мюррея; а Повернення короля - вінець дійсно унікального на той момент епосу. Жіноча статистика взагалі не завжди працює на користь політкорректоров«Оскара»: самої оскароносної, наприклад, серед акторів є чотириразова переможниця Кетрін Хепберн, тоді як у чоловіків чемпіони - триразові переможці Ніколсон і Дей-Льюїс.

Нікуди не поділося «оскарівське» лицемірство - та й з чого б йому діватися, якщо політкоректність йому не суперечить? У 40 році, коли політкоректність ще й не з'явилася, «Оскара» отримала темношкіра Хетті Макденіел за роль в «Віднесених вітром» - але при цьому її посадили в «кольорову» частина залу - сегрегація, знаєте, ще й в шістдесятих нікуди не поділася зі Штатів. А що сьогодні, коли політкоректність в буквальному сенсі на марші? Ось, наприклад, отримує «Оскара» Хоакін Фенікс (актор абсолютно вражаючий); одержує не за стовідсоткову вершину, роль у «Вроджені вади», а за

«Джокера», кіноадаптацію, вибачте, коміксу, але це добре; отримує, і каже: "Я думаю, що ми дуже відірвані від світу природи. Ми втручаємося в світ природи і грабуємо його за ресурси. Ми взяли на себе право штучно запліднювати корову і красти її дитини, не дивлячись на її божевільні крики туги. Потім ми забираємо у неї молоко, призначене для її теляти, додаючи в наш кави і пластівці». *Слайд*. Так, після цих прозвучали шизофренічно слів на Оскарі подавали веганські страви, але штучно запліднювати корів навряд чи припинили (втім, на «Оскарі», на жаль, їх і не запліднюють, тому експеримент втратив чистоту). Якщо кіноакадеміки переведуть всі церемонії згодом на веганські меню, це мало чим відрізнятиметься від устричної дієти якихось клінічних аристократів: на реальний світ це мало впливатиме, але кіноеліта перебуватиме в самовосторге від своєї свідомості. Політкоректність ж буде задоволена.

Справа в тому, що політкоректність - результат переродження початкової ідеї боротьби з нерівністю і дискримінацією: вся увага від порядку йде до меншин, а тим часом нерівне становище - це як раз характеристика більшості. Так-так, нерівність в капіталістичному суспільстві - це нерівність експлуатованого і експлуататора, працівника і власника, і зводити його до взаємин більшості та меншості означає маскувати базове нерівність. Саме так: не зламувати, а лише оновлювати маскуванню.

Крім того, політкоректність перетворюється в нав'язування, і замість руйнування несправедливого порядку нав'язує новий порядок; справедливий чи? Ні. Компенсуючий нерівність? Теж ні: порядок політкоректності аж ніяк не усуває нерівність, він їх статистично нівелює або ж перевертає.

Політична коректність прагне мати максимально широкий спектр дії. Тому меншини множаться, і в значній мірі множаться завдяки політичній коректності, так як саме вона є інструментом, за допомогою якого стає можливим відділення цієї групи спочатку на дискурсивної рівні, а потім і на рівні офіційних і реальних практик. І тут складається ситуація, яку Йонин називає «формуванням дискримінованої більшості». Політична коректність фактично формує і закріплює соціальний розкол, що деякий час вдається маскувати, але так чи інакше він веде до соціальної кризи.

Головне ж у тому, що політкоректність - це доведення ідеї «злому» до абсолюту і, як наслідок, до абсурду. Треба відзначити, що у першого покоління франкфуртцев, у Хоркхаймера і Адорно, абсолюті були не в честі. Це логічно, оскільки абсолют не має на увазі можливості сумніву, а без сумніву немає ні критики, ні осмислення. І правило це рекурсивно: якщо ви абсолютізуєте критику, то прийдете в результаті ні до подолання постулату або апології, а всього лише до створення нового постулату і закріплення нової апології.

Але Маркузе відійшов від цього правила, коли почав розробляти концепцію Тотального Відмови *на слайд*, згідно з якою вийти з-під нав'язаного в рамках «правильного порядку» контролю можна, тільки відмовившись від АБСОЛЮТНО всіх елементів існуючого порядку. Згодом, коли одним з результатів концепції Тотального Відмови стала поява ліворадикальної угруповання «Фракція Червоної Армії» (слайд), Маркузе відхрестився від такого механічного розуміння цієї ідеї, та й сам переосмислив логіку Тотального Відмови. Але фундамент для абсолютизації «критичних» ідей і практик заклав. У тому числі - для абсолютизації дискурсивної боротьби з нерівністю. А на цьому Юрген Хабермас надстроил і ось тепер політкоректність абсолютизує цю боротьбу з передбачувано зворотним ефектом.

Давайте подивимося на типові приклади політкоректного дискурсу щодо «Оскара» - і переконаємося, наскільки далекий цей дискурс від злого фундаменту існуючого порядку, і навпаки: відтворює типову для споживчого порядку беззмістовність формальних шаблонів.

Цитата Ліз Такер, головуючого «Жінок в британському кіно»: «кіноакадеміки не вживають ніяких рішучих кроків до того, щоб хоч якось перебалансувати дискримінує жінок-режисерів склад переможців». *Слайд*. Рішучі кроки для перебалансування передбачається здійснювати незалежно від якості фільмів, знятих жінками, - принаймні про це місіс Такер ні слова не говорить.

Академія кінематографічних мистецтв і наук (AMPAS) представила повний список претендентів на нагороди. Актори Джон Чо і Ісса Рей оголосили їх імена. Остання не стала

приховувати деяке розчарування. **Вітаю цих мужчин**, - багатозначно сказала Рей, після того як оголосила претендентів на головну режисерську номінацію. Отже, найважливіше в режисера, висунутому на нагородження - її стать.

I - саме красномовне:

1. «Це сумно ... В минулому році у нас було більше жінок-сценаристів і жінок-режисерів, ніж будь-коли, але ми все ще стикаємося з очевидними проблемами. Однак ми говоримо про це, і, сподіваюся, ситуація зміниться, - сказала актриса Флоренс П'ю, номінована на "Оскар-2020" в категорії "Краща актриса другого плану" за роль Емі в "Маленьких жінках".

2. ДЖОН МЮРРЕЙ, експерт в області поп-культури: Послухайте, хлопці: протягом останньої пари років ми писали хештег #ОскарТакойБелый, але в цьому році «Оскар» заслужив новий хештег - #СамийБелыйОскарвІсторії. І ще один: #однімужікі. І я знаю, що Академія - як і ми всі - чухає потилицю, бо **вони зробили все, щоб відкоригувати свою членську базу**. Вони змінили критерії, щоб витіснити стару гвардію і деяких людей, які вийшли зі справи, але як і раніше мали право голосу. При цьому вони запросили до ради Академії цілу плеяду молодших і різнопланових талантів. Однак **навіть з урахуванням цих змін і зусиль, спрямованих на те, щоб зробити це співтовариство більш багатоліким і знизити рівень дискримінації, їм не вдається віддати належне цим номінантам**.

Тобто політкоректність привела до того, що Оскар став **більш** дискримінаційним. Порядок не змінився. Порядок адаптувався і закріпився. Політкоректність - породження Оскара і Голлівуду, вона така ж частина кіноіндустрії і ідеологічного виробництва, як і Оскарбейт, і все інше.